

ISSN-0235-1366

6+

№ 2 (391) 2026
Саькура бутт

selaad.ru

Хьоашаланаькъан лаьла

Шоршалаш

Шоршалаш, шаршалаш,
шаршалаш, шоршалаш,
ашараш алале,
делаш шоай халхараш!

Шоршалаш, декалаш,
делалаш, шоршалаш,
ашараш лекхалаш,
делаш шоай халхараш!

Мецхилг

Шелденнад хьо, мецхилг?
Мецденнад хьо, мецхилг?
Юха са галан коа.
Гой хьона хьажкий доа?
Мецхала хьажкIаш я,
Мецхала моцал яц.
Юха са коа, мецхилг.
Хьона аз вас ергьяц.
Хургда хьо, са хьаьша,
Диза, дIайха, маьрша!

Бекарг

Бекарга бетта йоагIа бекарг.
Вай хьунашка даим екарг!
Вай юрташка даим яхарг!
Бекарг-екарг, бекарг-яхарг.

Бекарга бетта йоагIа бекарг.
Вай дегашка даим екарг!
Вай иллешка даим яхарг!
Бекарг-екарг, бекарг-яхарг.

Гутакх

Вай метта юкье долаш дале а, бакъ-да цох пайда эцаш бола нах кезига болаш дош да гутакх яхар. Из дицденна дала доалл, кердача дошлоргаш тIа из дийнде гIерте а, цунна керда маIан деннадале а. Лела ца деш хилча, дицлу моллагIа дош, из метта юкье дукхагIа мел хул, сихагIа а дукхагIа а дIадарж мехка гIолла. Тайп-тай-парча дошлоргаш тIа эргаш да цу деша маIан. Из эггара нийсагIа да аьнна хет сона Малсаганаькъан Зоврбика духхьашха отадаьча къаман дошлорга тIа. Цо аьннад, гутакх - из я лоамарочун тIехкарах йоалла аьшка кIопилг. Укхаза цо дувцар хила деза метташ дола, тахан наггахьа мара го йиш йоаца къаьнара тIехкар. Цох Юдадача меттаел совгIа, йоаллаш хиннай зIамига аьшка кIопилг а, цо малагIа декхар кхоачашдеш хиннад тIехкараш хьадеча говзанчашта мара ховргдац тахан. Из дукха боккха боаца, тIехкар хоздеш бола гIирс ба, цу чу дукха хIама чуйолла йиш я оалалургдац сога. ЗIамига, куца хьаяь хIама из йолаш санна хеталу, цунга хьожаш волча сага. Кураза Зоврбика яхачох, хозача, тоабенна-ча боахамах оалаш хиннад «Гутакх санна

ков да из». Уж дешаш-дистар а дицденна дIадаьннад, лела ца дендаь. Сога хабтгача, хоза дистар да из, моллагIча заманга товрг-долаш, леладе мегаргдолаш. ХIанз цун когаметта оал «Хоза боахам ба из», «ГIалаш мо ценош да уж», «Говраш хахккал боккха боахам ба цунбар», и. кх. дIа. Во дистараш дац уж а, амма «Гутакх санна боахам ба цунбар» аьлча къаьстта хоза сурт кхоллалу.

ТIехьарча хана арадаьннача дошлор-гаш тIа керда маIан а деннад цу деша. Масала, Куркъанаькъан А. аьннад цох «Гутакх – портсигар», вешта аьлча гIаьленаш чуйоахкаю аьшка кIопилг я из, цо яхачох. Таренаькъан Л. Илман кулгалхо йолаш арадаьннача дошлорга тIа керда ши маIан деннад цунна: гутакх – пенал, къоаламаш леладу кIопилг. Тахан ишколе бераша лелаеча пеналах из ала мегаргда, цунга товш да аьнна хет сона из дош. Масала, ала йиш я «Дешархочун истола тIа дададар книж-каш, тетрадаш, къоаламаш чудоахка гутакх»; «Тха классерча берий, цаI вокхох тара йоацаш, тайп-тайпара гутакхаш я»; «Дешара керда шу дIадолалуш, хоза гутакх ийцар Азас».

Догла

(дувцар)

Цхъан дийнахъа сои са нанеи Илдар-ха-Галиий тла даха арадаьлар. Цига тхо-га хъежаргйолаш, са наьна неш яр. Уж шиь моцагIа денз шоайла чоагIа тIера а безаш а бар. Деша а цхъана баьгIабар уж. Сона а чоагIа езаеннаяр цун оамал, безаме йист-хилар, наха тIера хилар.

Тхо арадаьнна дукха ха ялале, догIа доладелар. Юхадийрзача бакъахъа дий-те, яхаш, шек дар тхо. Са наьна безам хилан-зар, ший неш бIарга ца гуш, новкъара юха-ерза. Цун дего йоахар, «из хъежаш хургъя». Тхо дIакхаьчача, из догIан кIалха латташ

яр, цу гIулакха геттара раьза йолаш. ДогIо еррига йошайьяр из, бакъда шоай вIаша-гIкхетаро гIадбигача цар зецар телхача ха-оттамо ю хичолаш. Из догIа вIалла новкъа дацар царна.

Са нанна дагадехар, шоаш зIамига болча хана, догIан кIалха леладаь ловза-раш. Цу догIо чоагIа дегагIоз йир царна.

Ха дIаяхача, сона а дагаухаргда из ди, догIа мел делхача хана.

*Овшанакъан Амина,
Сурхо тIара ООШ, 5 «б» класс.*

Гайтанакъан Аминай сурт,
гI. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне», 3 «а» класс

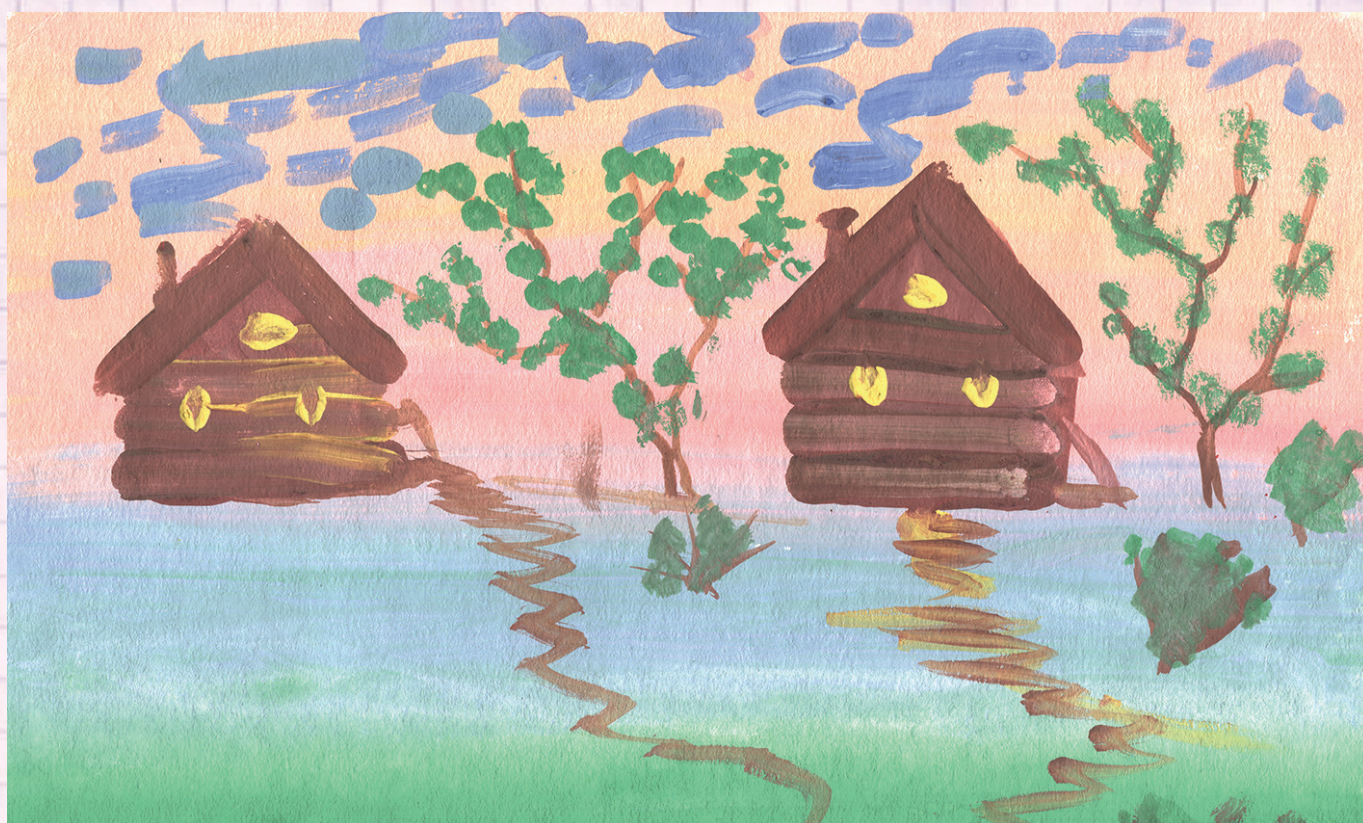
Ноаной ба эшаш

Дика хул
Беррига ноаной:
Къонабараш
Е къоаной.

Беррига ноаной
Ба нешаш,
Ноаной ба
Массарна эшаш:

Къоаношта
Лоаттаде эшар,
Берашта
Могаде дешар.

Овшанакъан
Мовлатхан,
Сурхо тIара ООШ,
6 «а» класс.

Луицкая Лиорай сурт,
гI. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне», 3 «а» класс

Гарчакханаькъан Сали

«...Тлаккха цюгIа хьекхаргда хьона»

Яни хиннав, лоамашка салаIа водаш. Остановке автобус соцае езача хана, Iобовла безача наха геттара шортгача озаца оалаш хиннад:

- Соцаелахь...

- Тиканна юхе соцаелахь.

- ТIаьх ваьлча соцаелахь.

- КIезига чIоагIагIа алал из, хIама хьахазац укхаза, - аьннад водителя.

Из дIахозаш, водителя юхе вагIача Яне яьхад:

- ОстановкаIа тIехьэккха мара везац хьона, тIаккха цюгIа хьекхаргда хьона.

«Курткаш Iойоахаре...»

Дукха гайна хьаенай Ине цIаваха веза, юрта йода автобус. Нах уж мо йола кхо машин хьалйиззал дукха хиннаб. ХIара-вар ше-ше хьалхагIа тIаха гIерташ хиннав, юккье гIолла текхадеш хьонка тIор-меш, новраш, коартолий сеткаш долаш. Цхьавар, дохар кхераш, геттара айдаь фуий латок дахьаш воагIаш хиннав. Автобус хьалйизай, кий Iойожа, ког Iооттабе моттиг йоацаш. Арахьа латтараш дукхагIа хиннаб чухьарбарел. КорзагIваьнна хьувзаш водитель а хиннав, цар хьалу ахча карардалар кхераш:

- ХьалгIо магIахьа, фуд оаш леладер? ТIехьашкара яьсса ма йий ер. Шо санна цIабаха безаш ба шоана уж нах! Хьаеллал царна тIехьашкара ниI!

Ини а хиннав, сатем байна хьувзаш. Арахьа бисарашта юкье лаьттав из. Ше цIа ца водаш висар кхераш, йийллача автобуса чу хьалчукхайкав кIаьнк:

- ХьалтаIа яьй! Оаш курткаш Iойоахаре, дерригаш цIадохалургдар-кх вай.

Хамхой Дауд

АХЬМИ

Ахьми ва аз
Вувцар.
Дезаш дий шо
Вовзар?

Дешарах ва
Кхеташ.
Вац из берех
Леташ.

Чукхахъац цо
Шиаш.
Денна йоах цо
Пхиаш.

«Хила веза,
Дешаш.
Таккха хургъа
Пхиаш», -

Из да Ахьме
Оалар.
Цунна декхар
Хетар.

Пулакха ва
Кийча,
Ваха везаш
Хилча.

Наха ва из,
Везаш,
Шийца эздел
Долаш.

Ахьми ва аз
Вувцар.
Дезаш дий шо
Вовзар?

Цхъана Ia даккха барт баь, влашагкхийтта виъ новкъост

(багахбувцам)

Дяяхача ханий цхъан замалахъа, цхъана Ia доаккхар вай, аьнна, влашагкхийттад чаи, борзи, цогали, хъакхеи.

Цхъаккха гола а ца хоалуш, толадаь кагах диза гали санна, ерстача хъакхийга клалгюлла, бага шод лелхаш, бларгаш кхоабаш хиннад вокх кхаьнне.

Цкъа ший гюлакха яха хъакха шоашцара къаьстача гюлла, кхетачен тIа влаший дага а даьнна, барт баьб цар...

Ена юхакхачай хъакха. Борзи цогали айденнад. Ча, ший мекъалла, из бу санна дола доккха дегI хьоаде ца ловш, меттагъьяьннац. Хлаьта ела-м из а къажай. Из бларга ца гу дукха ха йолаш санна, дехъа а сехъа а доалаш, хъакхийна гонахъа гюздаьнна хъайзад цогал. Глетта длайолаеннай борз.

- Да ма гю, юхайола. Дадала, юха хьо а. Хьо ма чюагIа гюздаьнна хъувз, хланз мара кхы влаший бларга ца гуш-х мичад вай, - аьннад чано.

Борз а цогал а йижа уллача хъакхийна уллув, царгех хий а лелхаш, чана хъатIа а дийрза, юхайшад.

- Тахан се цхъаь йисача хана, цхъа хлама дагадеха ма иллай со, - аьннад чано.

- Хъадувцал хъай, фу дар из? - аьннад берзо.

- Дувцал, даьллахъ! Дадар, хургдац из, хьона дагадехадале, харцахъара хлама-м, - аьннад цогало, батах мотт хьокхаш мерза кьург а баь.

- Вайна ховш ма дий Ia длаьхеи шийлеи хилар. Деций? Хланз вай боацача кхоачамца, ер къиза моцал ювшаш, блаьстенга довлалургдац вай. Дий? Блаьстий юха дийнъергюолаш, со е шоашта, блаьсти яллалца шо мец ца далийталла хлама йоалла хургъа шоана сох, са дулх дуаш, лангара довла шоашта, - аьннад чано.

- Айя, длайиллахъ... Хьо хъанга юалургъа, цена даьтта мара, дулхах хлама мича доалл хьох-м, - аьннад цогало.

- Блаьсти юха дийнъергюолаш-м, хлаьта

со яа шоашта, - аьннад берзо.

- А... Хьох-м, царгаш хац сона, топ а низткъа мара латаргюоацаш, лила мо сийна пхаьнаш мара хлама мича доалл, - аьннад чано.

- Хлаьта со де шоашта, - аьннад цогало.

- Дадала хланз, хьо-м мосий орг мара хлама мичай, - аьннад чано.

- Хлаьта блаьсти юха дийнъергюолаш, со мегаргъяцар-теш оаш яа, - аьннад хъакхо.

- Мегаргда хлаьта, оаха блаьсти юха дийнъергъя хьо, - аьнна, гIадеттаденнача цар, йийна, яьрда, лойиллай хъакха.

- Гю, чехка ер чураш йиле дувла шо ший, - аьнна, борзи цогали хи тIа дахийтад чано.

Чураш юлаш доакхаш, махъаро дикъача дамагIашта шоаш гIакхача, цогало аьннад берзага:

- Ер дамагIаш даа вай?

- Айя, дIадиллахъ, хлаьта-м чано доадаь а дутарг, даьра, дацар вай, - аьннад берзо.

- Айя, дIаяла, цу селларча дулха юкье уж дамагIаш зувш йоалларгъя из?.. Уж-м кертах а, даьра, доахаргдацар цо, - аьннад цогало.

- Нагахъа кертахдоахе? - хаьттад берзо.

- Цунах ма кхералахъ, из-м аз хьо цецй-оаккхаш дIадерзоргда хьона, - аьннад цогало.

- Мишта? - хаьттад берзо.

- ДамагIаш мича дахад, аьнна, цо уж кертахдоахе, хьо сона бларахъажалахъ. Цига денз дIадар аз айса дIадерзоргда хьона, - аьннад цогало.

Цига дIахайша дамагIаш а дIа, юхейиса чураш а ийца, ча йолча юхадахад цогали борзи.

Цхъацца-цхъацца хъаэцаш дIаюллаш, чураш къоастаяь ше яьлча, шиннена а эгIазне блара а хъежа, аьннад чано:

- Мича дихъаьд оаш укх юкьера дамагIаш?

Хъахъий, дIадерзаделахъ ер хланз лайха, аьлча санна, борз цогала бларахъежай.

- Эхий, дадала хъа, аз ма даа яххаше а, дамагIаш а дIа, хланз сона блара сенна хъеж

Гудантанакъан Д. сурт

хьо? - аьннад цогало.

Дагла ча а тоссаеннай, да борз а ийккхай! Борз хьалхеи ча тлехьей удаш, гаьнадаьннад уж.

Клаьдъенна ше отгача кхаьчача:

- Х1-е-й, да ма гю, юхаерза! Пайда бац цун, ла дия уж дамаглаш хьона доагача даькьаца лоархларгда вай, - аьннад чано.

Кхераенна борз хьалхеи эглазьяха ча тлехьей, уж цигара далелххашехь; цогало, дяюстара а даьнна, млараш хьекхаш чехка клоаг а баьккха, токкхаяь йихьа хьакха лаьтгах еллай.

Юхайоагла уж шиь бларга ма яйнгге а,

бларгашка тлод а хьувзадеш, делха хайнад цогал.

Дла-юха хьежача, тхьовра шоаш хьакха йийнача делхаш дагла цогал мара, хлама бларга а ца дайна, аьннад цар:

- Айя, мича йихьай ла хьакха?!

- Кхоачаш со яа а йолаялалехь, сел бартьийгла лелача акхар, баьсти юха дийн-м мичара йора со, дала лорайойла со сел бартьийгача новкьостех, ловча хийла со дамаглаш доацаш а, аьнна, дийн а енна, длайккха яха-м, даьра, яхар, - аьннад цогало, хьаингашка даха дийлха а дийлха.

A watercolor illustration of a landscape. In the background, there are blue mountains. On the left, a tall, cylindrical lighthouse with a pattern of brown and blue spots stands on a rocky outcrop. In the foreground, a brown and white bird, possibly a falcon or eagle, is perched on a grey rock. The ground is a mix of green and yellow, suggesting grass and a path. In the bottom right corner, there is a blue stream or river with several grey, rounded stones or boulders in it.

Кюаг чу яьнна буц белгала хул.

Гирзьенна говраш шоайла хьийрчай.

Ши сесаг йолча сага, жIалеш дийзадац.

Дас хестаяь говр хьалхаяьннаяц.

Царгаш йоацаш борз хиннаяц, шелал йоацаш Ia хиннадац.

Ше бувш, дахко а техай царг.

Хьяьша ца везар, Далла а ма везалва.

Даькьазчоа даьцIагIара а енай сагото.

Салиханов А.

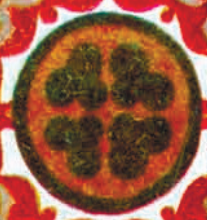
Тирканаькъан Оарцхой Абсет

Эггара хьалха укхаза хьоахадергда вай, из мичара я, фу балхаш леладаь саг я. Абсет яь хиннай 1968 шера ТПой-Юрта ваьхача Тирканаькъан Оарцхойи Вешкаранаькъан Узулпатеи дезале. Ялх вошеи ши йишеи хиннад уж. Юртарча №2 йолча юкьерча ишколе дешаш йолаш, наьна мотт цунна безабалийтар хиннай Зурабанаькъан Іаьлий Роза яха хьехархо. Ишкол чакхьяьккхача, из деша отт Л. Н. Толстой цѐрагІа Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета филологически факультета къаман отделене. Вешта аьлча, эрсий мотт, литература; гІалгІай мотт, литература хьеха йиш йола хьехархо хул цох. ДІахо цо болх баьб ТПой-Юрта шоай тайпан юккье йоаллача №2 йолча юкьерча ишколе, Наьсрерча гимназе, итт шера Малсаганаькъан Тухана цѐрагІа мохк тохкача музее къахьийгад цо, Іилман болхло йолаш. Цу хана журналиста говзал ший хилар хьахьекхар Абсета. Сона дагайоагІа цо цу заман чухь язьяь хинна цхьайола статьяш, «Сердало» газета тІа кѐпа те-хаяр царна. «ГІалгІай сийдола къонгаш» яхача рубриканна кІалха араьялар цун «Сийрда лар» яха очерк. Из хетаяь яр вай мехка ГІорваьнна хиннача Оздой Саьлмарзий Махьмад-молланна. Иштга цо язьяьяр «ГІалгІай мехках баьха 60 шу дизарга» яхача рубриканна кІалха кѐпа те-хача хинна «Балан ди» яха статья. Из сенах яр, массанена хов мотташ ва со. Пхьилекъонгий Махьмад-Саїда язьяьча, из цІи йолча романах-хрониках дар аргІанара йоазув.

ДІахо Тирканаькъан Абсета къахьег, Магасерча НТРК оалача телевидене редактор йолаш. Цу хана къаьстта а гаргагІа яйзар сона из йоІ. Телевидене балха юкьейоалаяь, цо кийчъеш, «Кхоллама хьаст» яха передача яр. Белггала дагадоагІа сона; Озанаькъан Салманах, Гаьгенаькъан Гириханах, Мерешканаькъан Султанах из передача еш айса къамаьл даь. Боккха, хала болх бар цо цу тІа беш хиннар. Итташ бола кхоллама нах бовзийтар цо вай республике а цул арахаь а бахача наха. Цул совгІа, цо кийчйора «Дагадовла вай», «Говзама дош» яха передачаш.

Абсет дика йоазонхо-прозаик, киносценарист а яр. Дикка доккха книжкаш арадаьннадар цун. Из яр йоазонхой цхьанкхетара доакъашхо. Эггара говзагІа вола йоазонхо халкъ да, цо леладеча тайпара моллагІа гІулакхаш зе, дІаязде хойя, тІаккха йоазонхо цІи йолаш хургва аьнна хет сона. Бакьда цхьа хІама-м да цу новкъа цунна эшаш, мотт дика ховш хилар, моллагІа чоалхане уйла дІаала могоаргдолаш. Уж шедоа хІама шийца долаш яр Оарцхой Абсет.

Дукха ха йоацаш, Тирканаькъан Абсет кхелхай яха хоам хезар сона телевидене гІолла. Тхоай нана енначул тІехьагІа, цул халагІа хеташ хоам цхьаькха хезабац сона. Абсета 54 шу мара даьннадацар, из кхелхар 2022 шера. Дала къахетам болба цох, гешт долда, йийрза моттиг даькъалайойла.

Сосаркъанакъан Аьсет

Къонал

Къона волаш, уйлаш къона хул,
Дег чура яьле, деглацара длатулл.
Сигала яьле, хаьке морхий лул,
Бетта лирах везачун сурт дулл.
Къона хилар... Фуд-хьогI хозагIа цул?

Вир

Ды бе ма гIерта вирах,
Лелийта вир вариь ларах,
Нагахьа хьо гIорте вирах бе ды;
Дехад хьа гIоарал, дайнад хьа ди.

Ювдал

Ховргдоацача ма делахь доккха гулакх,
Iа даьча гулакхо вергва хьо хIалак.
Ювдалга ма ала, хьо ювдала ва,
Хье эглавича санна хетийтаргда!

Новразанакъан Макка

Хьехархочох

Малав сийрда малх чубита,
Шерра дийллар Илман кор?
Хьалха ца тетташ, суртанча вита,
Дага ца лувцаш, вита лор!

Лорех лораш хург ма бацар,
Балхах кхетаргвацар пхьар,
Илман доккха дакъа дїалаца
Децаре цун вахаре вар!

Хїара клоаг чу фийг дїабийча,
Ялатах дизе кхувций кха?
Цо дїадийнар вахаре кхийча,
Йиш я илма ма дарра ха.

Пайда эцанза цунцара зама
Дїаяхийта я шоана кхо.
Цунца хила! Цунгара Іама,
Воландаь из хьехархо!

Къайги жлали

Къайго Афинайна тѣра сагІа деча дийха хиннад жлали.

- Сенна ду Іа хъайна пайда боаца зе? Из даьла хьо вІалла лоархІаш мичай, кхыметтел хъа дуІаш а дІаэцац цо, царех дукха ца тешаш, - аьннад вокхо.

ХІаьта къайго жоп деннад:

- Се цунна гоама йолга ховшше ду аз-м сагІа, кІеззига цунгара къахетам хиларга сатувсаш.

Цох тарра цхъабола нах а шоай моастагІашта товр де гѣрташ хул, цар диканга догдоахаш.

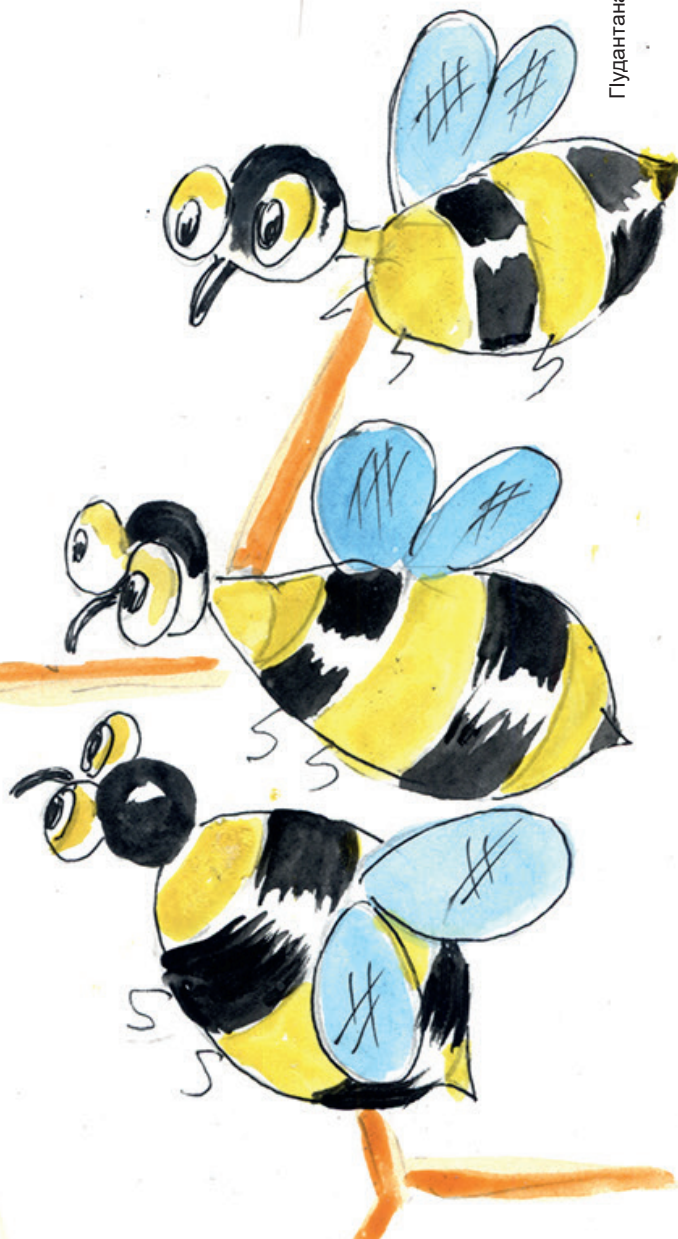
Гудантанъкъан Д. сурташ

Нокхармозийи Зевси

Нокхармозаша шоай модз кходеш хиннад, кхыметтел наха ца луш, цудухъа Зевсагара дийхад цар, модз дахъа баьхкарашта овраш етта низ ба шоашта, аьнна. ЭгІазвахав Зевс, уж сов къиза хиларах, хІаьта а цар дехар кхоачашдаьд цо. Цунца цхъана овраш техачул тІехъагІа, хьем боацаш, шоаш доврғдолаш а оттабаьб цар рузкъан болх.

Укх кІоанолго бувцараш ба, массанеца гоамал йолаш, шоашта зе ду нах.

Таржам даьр
Іарчакханаькъан Сали.

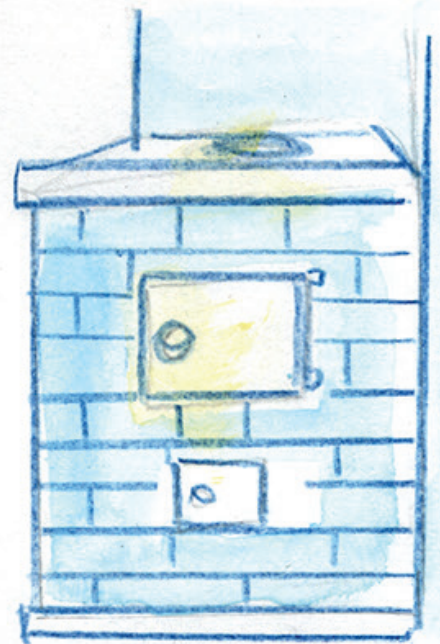

Гиделла ший ця леладер.
(Митал)

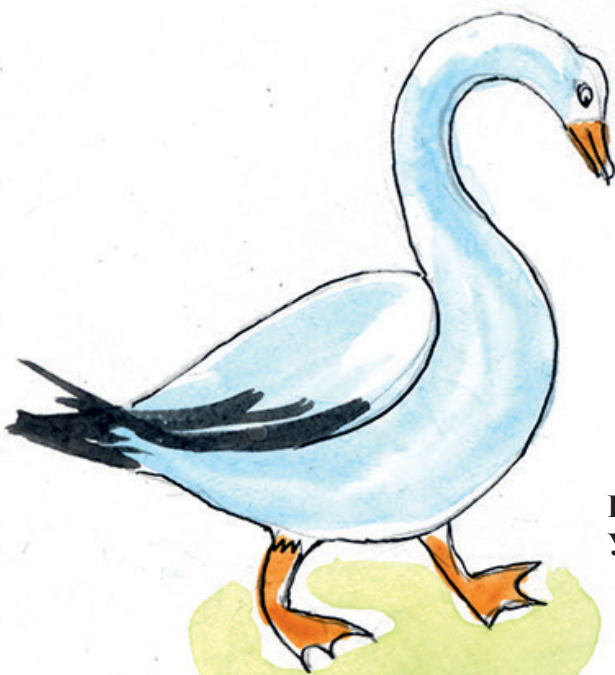

Цул унзарагла хлама яц,
цул хозагла а - сона хац.
(иП)

Гай из йайха хул, аьрки шийла хул; Гай
хьасомайоал, аьрки тхьайса улл.
(Пешк)

Цје когаш, йлаьха кьамарг; вада-
лахь, дукхавахарг.
(жл)

Кроссворда дашхаргаш:
ПХОРАГИА: 2. Лаьтта. 4. Лор. 5. Екхан.
УРАГИА: 1. Гата. 3. Алча. 6. Наб.

Кроссворд оттаяр – Муцолганакъан
Хъава, Сурхо тIара ООШ, 5 «Б» класс.

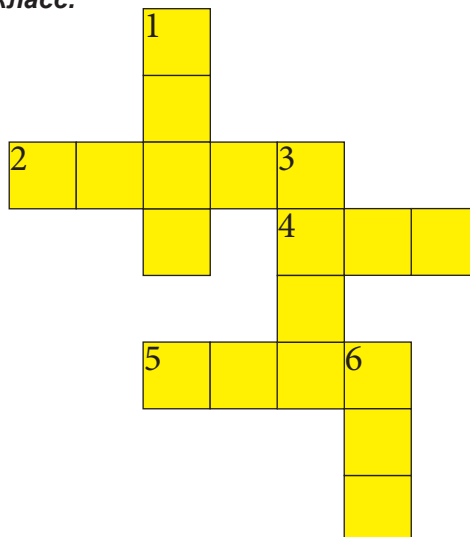
Кроссворда хатгараш:

ПХОРАГИА:

2. Эггара яккхагIа фуй?
4. Дарба ду цо.
5. Ахархо хъеж цунга.

УРАГИА:

1. Ценала лелаю хIама.
3. Дукъа йоаллаю говр.
6. Эггара мерзагIа фуй?

Кроссворда дашхаргаш да 15-ча оаглон тIа.

Хъамишке.

Фото: Т. Агиров

Дошлорг

- Алча (я)** – мерин (рабочая лошадь).
Бекарг (я) – кукушка.
Вир (я) – осёл, ишак.
Гутакк (я) – железная коробка на кавказском ремне, портсигар, пенал.
ДамагIа (да) – толстая кишка животного.
Мецхилг (да) – стриж (птица).
Митал (я) – улитка.
Неш (я) – подруга.
Хъалинг (да) – икота.
Шоршал (да) – дрозд.

Детский журнал «Селаад»
(Радуга) №2 (391), 2026 г.

Учредитель:

ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».
Издается с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор
Гагиева М.М.

Художник: Д. Гудантова
Дизайн: И. Курский

Сдано в набор 11.02.2026 г.
Подписано к печати 21.02.2026 г.
Дата выхода в свет 27.02.2026 г.
Формат 60x84 1/8.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 2,2.
Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:
386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.
Сайт: selaad.ru.
Email.: selaad.ri@mail.ru
Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано

в ООО «Бланкиздат»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.